

15. 10. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zahájení insolvenčního řízení a právo odstoupit od smlouvy: Jak se zbavit "časované bomby"?

Zejména v případě smluv uzavíraných mezi podnikateli je poměrně často využívaným ustanovením klauzule přibližně následujícího znění: "V případě, že proti jedné smluvní straně bude zahájeno insolvenční řízení, má druhá smluvní strana právo odstoupit od smlouvy." Cílem zmíněného ustanovení (dále jen "doložka o odstoupení od smlouvy") je ochrana oprávněné smluvní strany. Jak ovšem předejít situacím, kdy po zahájení insolvenčního řízení oprávněná strana odstoupí od smlouvy, přičemž k prohlášení úpadku následně nedojde?

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Účinky zahájení insolvenčního řízení

Zahájení insolvenčního řízení je významným (zpravidla v negativním slova smyslu) okamžikem v ekonomickém životě osoby, proti níž je zahájeno. S sebou nese řadu účinků. Účinky, které jsou se zahájením insolvenčního řízení spojeny ze zákona, jsou zakotveny v zákoně č. [182/2006 Sb.](#), o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen "InsZ").[1] Další lze stanovit smluvně.[2] Do druhé skupiny patří typicky i doložka o odstoupení od smlouvy - toto právo není věřitelům osoby, proti které je zahájeno insolvenční řízení, poskytnuto v okamžiku zahájení insolvenčního řízení přímo ze zákona, smluvnímu zakotvení však nic nebrání.[3]

Zneužití práva odstoupit od smlouvy

Zahájení insolvenčního řízení je většinou indikátorem toho, že ekonomická situace příslušné osoby je neuspokojivá a že hrozí významné riziko neplnění jejich povinností. Smluvním zakotvením doložky o odstoupení od smlouvy si může oprávněná strana zajistit možnost jednoduchého včasného opuštění smluvního vztahu, který pro ni do budoucna představuje zvýšené riziko ztrát.

Z pohledu osoby, proti níž je doložka o odstoupení od smlouvy namířena, však toto ustanovení představuje "časovanou bombu". Je bohužel známou realitou, že některé insolvenční návrhy jsou šikanózní povahy a jejich cílem je především poškození osoby, proti níž jsou podávány. Zákonodárcem[4] a judikaturou[5] byly poskytnuty dotčeným osobám určité možnosti ochrany, na tyto nástroje se však nelze zcela spoléhat. Účinnost těchto nástrojů je omezená zejména v souvislosti s odstoupením od smlouvy - je-li podán insolvenční návrh, již do dvou hodin od jeho doručení soudu (resp. do dvou hodin od zahájení úředních hodin soudu nejbližšího pracovního dne)[6] se může každý jednoduše dozvědět, že je proti konkrétní osobě vedeno insolvenční řízení. Tímto okamžikem pak

jejímu smluvnímu partnerovi ve smyslu výše naznačené doložky vzniká právo odstoupit od smlouvy. Smluvní partner může odstoupit od smlouvy buď z prosté opatrnosti, nebo i ve zlém úmyslu (pokud ví, že ekonomická situace osoby, proti níž bylo insolvenční řízení zahájeno, je ve skutečnosti dobrá a odstoupením od smlouvy místo vlastní ochrany sleduje nepoctivé cíle); ten však může být obtížně prokazatelný. Pokud smluvní partner od smlouvy odstoupí, nelze jej již později nutit k restituci zaniklého smluvního vztahu, i kdyby k prohlášení úpadku následně nedošlo.

Alternativy doložky o odstoupení od smlouvy

Byť ve smlouvách bývá zakotvena doložka o odstoupení od smlouvy v podobném znění, jako je zmíněno v úvodu článku, nemusí být toto řešení nutně pravidlem. V úvahu přicházejí i jiné alternativy, které poskytnou ochranu jak osobě, proti které by mohl být v budoucnu šikanózní insolvenční návrh namířen (a kterou by následně poškodilo odstoupení od smlouvy ze strany jejich smluvních partnerů), tak i jejím smluvním partnerům.

Jednou z možností může být zakotvení podmíněného práva odstoupit od smlouvy v případě zahájení insolvenčního řízení proti příslušné osobě - využití tohoto práva může být podmíněno alespoň tím, že insolvenční návrh nebude v zákonné lhůtě odmítnut pro zjevnou bezdůvodnost.[7] Tím může být nastaveno alespoň nejzákladnější "síto", které příslušnou osobu ochrání před ukvapeným (či se zlým úmyslem spojeným) odstoupením od smlouvy učiněným ze strany jejich smluvních partnerů bezprostředně po zahájení insolvenčního řízení. Zároveň jí může poskytnout alespoň minimální čas k tomu, aby (v případě, že soud neshledá insolvenční návrh zjevně bezdůvodným) zahájila komunikaci se subjekty, z jejichž strany by k odstoupení od smlouvy mohlo dojít, a pokusila se jim vysvětlit podstatu nastalé situace, resp. jim prokázala svoji dobrou ekonomickou kondici (a bezdůvodnost insolvenčního návrhu). Krátký odklad možnosti uplatnění práva odstoupit od smlouvy v tomto případě pro smluvní partnery nemusí představovat zásadní riziko, neboť rozhodnutí o prohlášení úpadku zpravidla (zejména v případě větších ekonomických subjektů) v krátké lhůtě jednoho týdne nebývá vydáváno.

Další možností může být smluvní ujednání, podle kterého v případě zahájení insolvenčního řízení umožní příslušná osoba u sebe provedení expresního nezávislého auditu, při kterém bude objektivně posouzena její ekonomická situace. V případě, že výsledkem bude konstatování stavu odpovídajícího úpadku[8], bude smluvní partner osoby, proti níž bylo zahájeno insolvenční řízení, oprávněn k okamžitému odstoupení od smlouvy. Do ustanovení o podmínce nezávislého posouzení ekonomické situace příslušné osoby lze zakotvit další podrobnosti - např. lhůtu k provedení auditu, jeho provedení více osobami pro omezení rizika podjatosti, možnost okamžitého odstoupení od smlouvy při nedostatečné součinnosti příslušné osoby atd. I zde lze připravit takovou konstrukci ustanovení, která ochrání jak osobu, proti které bylo insolvenční řízení zahájeno, tak její smluvní partnery. V tomto případě je však třeba předem počítat s určitými náklady spojenými s pořízením nezávislého ekonomického auditu a dohodnout, kdo tyto zaplatí.

Uvedené možnosti představují pouze příklad možných řešení - v úvahu připadají i další varianty, které závisejí zejména na potřebách a vůli konkrétních smluvních stran, resp. (ne)rovnováze jejich vyjednávací síly.

Závěrem

Podávání insolvenčních návrhů, které nejsou důvodné, není v praxi výjimkou. Se šikanózními insolvenčními návrhy se již setkalo velké množství subjektů. Pro tento případ se vyplatí mít předem připravený plán, jak rychle a efektivně prokázat, že je insolvenční návrh (zjevně) bezdůvodný. Přesto je však třeba pamatovat i na související záležitosti - i přes rychlé odmítnutí insolvenčního návrhu soudem totiž může ze strany některých smluvních partnerů dojít k odstoupení od smlouvy (je-li toto

právo smluvně sjednáno) a s tím souvisejícím negativním důsledkům. Vhodným nastavením smluvních vztahů lze při zachování dostatečné míry ochrany všech zúčastněných osob zbytečnému odstupování od smlouvy zamezit.

Mgr. Petr Motyčka,
advokátní koncipient

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

[1] § 109 a násl. InsZ

[2] Kromě zákonných a smluvních účinků samozřejmě existují i "faktické" účinky - k těm patří zejména poškození pověsti osoby, proti které bylo insolvenční řízení zahájeno, resp. její ekonomické důvěryhodnosti ze strany (stávajících či potenciálních) obchodních partnerů.

[3] Ve smyslu § 2001 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, lze od smlouvy odstoupit, ujednájí-li si to strany, nebo stanoví-li tak zákon.

[4] Např. pořádková pokuta až do výše 50.000,- Kč dle § 128a odst. 3 InsZ, či možnost uplatnění nároku na náhradu škody dle § 147 InsZ.

[5] Dle judikatury lze v souvislosti s podáním šikanózního insolvenčního návrhu v některých případech dovodit i trestněprávní odpovědnost navrhovatele (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1352/2014)

[6] § 101 odst. 1 InsZ

[7] § 128a InsZ

[8] I s ohledem na skutečnost, že uvedený audit by v daných podmínkách musel probíhat rychle, lze zvážit, zda v příslušném smluvním ustanovení nastavit jako podmínku např. konstatování pravděpodobnosti úpadku, atd.

Další články:

- [Přičitatelnost jednání třetích osob dlužníkovi pro účely posouzení neúčinnosti: ano nebo ne?](#)
- [Srážka za prodej v insolvenční při ocenění majetkové podstaty](#)
- [Smlouvy o vzájemném plnění v insolvenční – judikaturní závěry](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)